

Szám: 04/1-23/2014
Ügyintéző: Balajthy Zsuzsanna

JAVASLAT

az „ Ajka Kristály Kft. által előállított termékek ”

Magyar Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Dr. Horváth Zsolt
Veszprém Megyei Értéktár Bizottság elnöke

Veszprém, 2014. január 27.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Veszprém Megyei Értéktár Bizottság

2. A kapcsolattartó személy adatai:

Név: Balajthy Zsuzsanna, bizottsági titkár
Levelezési cím: 8200 Veszprém, Megyeház tér 1.
Telefonszám: 88/545-047
E-mail cím: balajthyzsuzsa@vpmegye.hu

3. A Veszprém Megyei Értéktár Bizottsághoz eredeti javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Ajka Kristály Üvegipari Kft.

4. Az eredeti javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Dr. Katzer Zoltán
Levelezési cím: 8400 Ajka, Alkotmány utca 4.
Telefonszám: 88/510-521
E-mail cím: titkarsag@ajkakristaly.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Ajka Kristály Kft. által előállított termékek

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

Veszprém Megyei Értéktár

6/2013. (XII. 19.) Veszprém Megyei Értéktár Bizottsági határozat:

A Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Megyei Értéktár Bizottsága megtárgyalta „A Veszprém Megyei Értéktárba történő felvételre beérkezett javaslatok” című előterjesztést és az Ajka Kristály Kft. által előállított kristály termékek megyei értéké nyilvánításáról az alábbi döntést hozta:

A Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Megyei Értéktár Bizottsága az Ajka Kristály Kft. által előállított kristály termékeket felveszi a Veszprém Megyei Értéktár kulturális örökség szakterületi kategóriájába.

7/2013. (XII. 19.) Veszprém Megyei Értéktár Bizottsági határozat:

A Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Megyei Értéktár Bizottsága az Ajka Kristály Kft. által előállított kristály termékeket felvételre javasolja a Magyar Értéktárba, és felkéri a Bizottság elnökét, hogy az erről szóló javaslatot a Hungarikum Bizottságnak terjessze elő.

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Neumann Bernát 1878-ban alapította az ajkai üvegyárát. 1891-től 1948-ig a Kossuch János Betéti Társaság tulajdonaként működött és vált világhírvé termékeivel. Aranyéremmel kitüntetett résztvevője az 1900-as Párizsi, 1904-es St. Lousi-i és többek között az 1896-os millenniumi kiállításoknak. 1948-ban államosították, majd Ajka Kristály Üvegipari Kft. néven 1990 óta a FOTEX vállalatcsoport tagjaként ismét magántulajdonban került. Megőrizte és magas színvonalra fejlesztette a kézműves üvegipari gyártási módszereket és eljárásokat. A háztartási szervizárut (kelyheket, poharakat, korsókat, palackokat valamint az asztali díszműveket (vázák, tálak) szintelen 24 %-os ólomkristályból és színes, überfangos ólomkristályból készíti. A formatervezett iparművészeti üvegtárgyakat csiszolással, gravírozással, homokfűvással vagy festéssel teszi változatossá.

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására

A manufakturális eszközökkel gyártott – több mint 100 éves szakmai kultúrán alapuló - speciális összetételű termékek országszerte és határainkon túl is ismertek és elismertek, Az Ajka Kristály Kft. termékei méltán reprezentálják a magyar iparművészetet.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Ajka Kristály 1878-1998 (szerk: Pataki Judit)
Magyar Film híradó archívum anyaga,
Szász Endre & Ajka
Újművészet folyóirat

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

www.ajka-crystal.hu

III. MELLÉKLETEK

Ajka Kristály Üvegipari Kft. története

A Bakony hegység erdeiben, a 18-19. században több üveghuta működött:
Lókút, Somhegy, Németbánya („Deutsche Hütte”),
Csehbánya, Bömische Hütte, („Pameschitten”)
Városlőd („Pille”),
és Úrkút.

Hutaüveg készítéséhez ugyanis nagymennyiségű faanyagra volt szükség a tüzeléshez és a formakészítéshez egyaránt.

A bakonyi huták hagyományaira épült fel **1878-ban** egy új típusú üveghuta, az **Ajkai Üvegyár.**

Az alapító **Neumann Bernát** nevéhez fűződik, hogy a gyár kiemelkedett a középkori módszerekkel dolgozó erdei huták sorából és generátorgáz tüzelésű üvegolvasztó kemencékkel kezdett el dolgozni.

A gyár legfontosabb termékei a lámpacilinderek és a gyógyszeres üvegek voltak.

1891-ben a gyárat a Kossuch János Családi Betéti Társaság vette meg és hamarosan felvirágoztatta.

Ajka.

Kossuch János üvegyára.

A fejlesztésnek köszönhetően csiszolt, vésett, aranyozott palackok, talpas serlegek és poharak készültek.

A külföldi piacokon is feltűntek a gyár termékei, sőt az 1904-es St. Louis-i világkiállításon aranyérmét nyertek.

A korabeli üvegipar szakmai értékelője, Sághelyi Lajos szerint:

„Az ajkai gyár teljesítménye főleg az üvegolvasztás, az üvegminősége és a termelt áruk finom kivitele miatt elsőrendű, s olyan magas színvonalon áll, hogy bármely külföldi áruval a világpiacon is felveheti a versenyt.

... szakmunkásainak teljesítőképesége felülmúlja még a kisipar minőségi termelését is, különösen a finoman csiszolt és vésett készletáruban. A közreműködő iparművészek, mint tervezők a közönség ízlését is irányítani tudják.”

A tizes-húszas évekből származó munkák közül kiemelkedő, technikai-művészi színvonalú **Tatár János** munkája (Iparművészeti Múzeum gyűjteményében található), amely

I.Ferenc József és II. Vilmos profilportréival vésett, oldalán fazettázot díszítél. Hasonló díszítél készült 1945-ben, Liszt Ferenc portréját örökítette meg **Eleőd Zoltán Solt** iparművész.

Ezek a korabeli Magyarországon elszórtan létező portrégravírozás kiemelkedő darabjai, melyek nagy mesterségbeli tudást követeltek a csiszolómesterektől.

A harmincas évek elején névmagyarosítási kampány kezdődött a faluban, amelybe az üvegesek is bekapcsolódtak. A zömmel szláv és német eredetű üveges dinasztíák a családneveiket magyarra változtatták. Ilyen nevek jelentek meg: Bakonyi, Bálványosi, Hartai, Hegyvári, Dévai, Kövesi, Ozorai, Országi, Vadászi, Széplaki, Tátrai, Tóvári stb. Mind a településen, mind a gyárban ma is találkozunk e nevek képviselőivel, akik őrzik üveges elődeik emlékét.

Az Ajkai Üveggyárban az 1950-es éveket megelőzően nem volt iskolai rendszerű szakmunkásképzés. Régen a hozzátartozók segítségével bekerült gyerekek, mint segédmunkások kezdték meg a munkát és fokozatosan ismerkedtek meg a bonyolult szakmával. 1950-től indult el az üvegcsiszolók majd az üvegfúvók szakmunkásképzése.

Az 1930-as években készült többbrétegű, csiszolt és zománctfestett vázánál **Garamvölgyi Rezső** nevét kell megemlíteni, majd a 30-as évek elejétől Ajkán dolgozó, kiváló csiszolómestereket, **Törvényi Lászlót** és **Első Keresztélyt**, akinek keze alól számtalan gyönyörű munka került ki; ők később a gyár üvegcsiszolást oktató mesterei lettek.

Az ötvenes-hatvanas években a fúvott, színtelen és színes káliüvegből készült: aqvamarin, ametiszt, amber és füstszerű kehely és pohárszerűak a népszerűek.

1963-ban, színes káliüveggel kombinálva készült el Németh Nándor terve hatféle színben, különleges szárcsiszolással. Az ívó készletet a Helsíki VIT-re készítették.

A csiszolásnak akkor lett igazán kiemelkedő szerepe, amikor 1964-ben bevezették a 24%-os ólomkristály üveg gyártását.

A világpiacon az ólomkristályt kedvelő vásárlók a száz évvel ezelőtti elterjedt mintákat pl. a forgócsillaggal díszített kelyheket keresték és keresik még ma is.

Az iparművészek ennek ellenére igyekeztek újítani, pl. a hagyományos formájú kelyheket matt rózsával díszítették. Ez az úgynevezett „rózsás dekor”, sok éven át kedvelt motívuma lett a tervezőknek és a vásárlóknak egyaránt. Szállították Kanadába, az Amerikai Egyesült Államokba és NSZK-ba.

Az **1980**-as években a gyárat a technikai sokszínűség jellemezte. A hagyományos üvegfúvás mellett centrifugálást és préselést is alkalmaztak. A gyár megőrizte és magas színvonalra fejlesztette a kézműves üvegipari gyártási módszereket és eljárásokat. A színtelen és színes káli üveg és ólomkristály üveg mellett bevezették az ún. „**überfangos**”, vagy más néven **kétrétegű üveg** gyártását. A háztartási szervizárakat (kelyhek, poharak, korsók, palackok valamint díszművek: vázák, tálak stb.) főleg csiszolással és gravírozással tették és teszik ma is változatossá. A hagyományos formák mellett új és modern formákat és dekorokat alkalmaznak.

A **90**-es években kikísérletezték a **háromrétegű, cameo üveget** amely az überfangos ólomkristálynak egy továbbfejlesztett változata. A 3 vagy 4 rétegű üveget több lépcsőben, homokfúvással távolítják el egymásról. Ezzel a technológiával készülnek szecessziós stílusú és modern lakberendezési tárgyak.

Az iparművészek közül a gyár legmeghatározóbb alakja **Németh Magda** (a 60-as évektől kezdve dolgozott Ajkán), az általa kialakított iparművész kollektívát több évtizeden keresztül irányította. Tervezései között a geometrikus motívumokkal díszített kehely készleteket ugyanúgy megtaláljuk, mint a növényi ornamentikájú parfümös palackokat, vagy a formai egyszerűséggel és tisztasággal kivitelezett asztali szervizeket.

A dús csiszolást (például a „rózsás” vagy „szőlős” dekor) ugyanolyan előszeretettel alkalmazta munkáin, mint az optikai díszítést, vagy a színekkel való hangsúlyozást.

Az iparművészek napjainkban is a technikai és esztétikai sokszínűség létrehozására törekcszenek.

A sorozatgyártott használati tárgyak mellett számos kisszériás egyedi termék is készül,
pl. Junior Prima Díj.

Borkóstolásra speciálisan kifejlesztett kehelyszériáival és a 2010-ben kialakított ajkai kollekciónal több nemzetközi vásáron minden évben szerepel (Frankfurt, Párizs, New York).

A műgyűjtők körében kedvelt – pate de verre állatfigurákat 2000 óta készítenek, ez egy francia elnevezés mely gipszformába folytatott üvegszobrokat jelent.

A 70-es évektől kezdve a gyár a termékeinek 90-96%-át export piacokon értékesíti, mindezek ellenére a gyár a mai napig megőrizte manufakturális jellegét.

Legfontosabb minőségi garanciát jelentő megrendelői:

Rosenthal AG, Dibbern GmbH, Riedel-Nachtman (Németország),

Waterford Crystal UK/ Ireland Limited (Írország)

John Jenkins, Royal Scot Crystal, David Redman Ltd., Rolls-Royce Motor Cars Limited (Anglia)

Christoffle, Christian Dior, Saint Louis , Crystal Sevres (Franciaország)

Polo Ralph Lauren, Tiffany & Co., Neiman Marcus (USA)

EKI 1.998/2013

2013-12-04

Balogh 24
27

Ravasz Tibor
Ajka Város Önkormányzati képviselő
8400 Ajka,
Ifjúság u. 21. 1/8.

B. 22.1. E. 2013. XII. 04. 2

E102/252

Tárgy: javaslat nemzeti érték felvételére

Lasztovcza Jenő
Veszprém Megyei Önkormányzat
Közgyűlésének elnöke
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.
mokelnok@vpmegye.hu

VESZPRÉM MEGYEI ÖNKORMÁNYZATI HIVATAL	
Eltérítési szám	2013. 12. 04.
Szám	02/252-27/2013
Előadó	Csizmóczy Balogh 24

Tisztelt Elnök Úr!

A magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV.16.) Korm. rendelet 6. § (1) értelmében ezúton nyújtjuk be Önnek, az Ajka Kristály, mint nemzeti érték megyei értéktárba történő felvételére tett javaslatunkat. A javaslattevők – Ékes József országgyűlési képviselő, Fülöp Zoltán önkormányzati képviselő, Ravasz Tibor önkormányzati képviselő – nevében ezúton köszönöm meg a javaslat kidolgozása során nyújtott segítségét. Bizva, az Értéktár Bizottság kedvező döntésében, maradok tisztelettel.

Ajka, 2013. december 3.

Ravasz Tibor
önkormányzati képviselő

**III.
MELLÉKLETEK**

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuálisdokumentációja
 2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
 3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
- Hozzájárulok a saját készítésű fényképek, filmek, az Ajka Kristály építő, az adott cél elérése érdekében történő felhasználásához.

Ajka, 2013.12.02.

AJKA KRISTÁLY ÜVEGIPARI KFT.

AJKA

Dr. Kató Zoltán

Vezérigazgató

